

<https://doi.org/10.15407/socium2021.01.041>
УДК 159.964-044.922:13-021.311]:167.1

Собольніков В.В., д-р псих. наук, проф., професор кафедри загальної психології та історії психології, співробітник наукової лабораторії “Архетипічна й адитивна ідентичність”, Новосибірського державного педагогічного університету, вул. Вілюйська, 28, Новосибірськ, 630126, Російська Федерація, email: vsobolnikovis@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5880-7283>

ПСИХІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЛОГОСУ ЯК ПРОБЛЕМА

Стаття присвячена актуальній проблемі психічної трансформації логосу в логіці метамодерну, що визначило її новизну. Метою статті є концептуалізація поняття “логос” в рамках “соціології глибин” (“соціології уяви”) та дослідження соціально-психологічного процесу його зміни в нинішніх соціально-кризових умовах. Як методологічну основу дослідження запропоновано психоаналітичний підхід і багату наукову спадщину Ж. Дюрана, 100-річчя якого 1 травня 2021 р. відзначає світова наукова громадськість. У світі він відомий як соціолог і дослідник форм і функцій уяви, автор концепції, теорії та наукового методу “соціології глибин”(“соціології уяви”). Крім того, в дослідженні застосовано загальнонаукові та психоаналітичні методи пізнання, а також міждисциплінарний підхід, що відкрило шлях до використання методів культурологічного та герменевтичного аналізу. При цьому взято на озброєння інші елементи культурологічного та соціологічного кейсів із запозиченням концепцій і перспектив пояснення соціально-психологічних явищ, що мають складну психологічну природу. За підсумками теоретичного аналізу подано узагальнену характеристику логосу в рамках його концептуалізації в топіці соціології глибин (соціології уяви), яка певною мірою розкриває психологічну природу і значення концепту. Запропоновано авторську модифікацію парадигмальної моделі змінюваності логосу і на основі конструкції Ж. Дюрана досліджено соціально-психологічний процес його трансформації. За підсумками аналізу стану логосу в умовах нинішньої соціальної кризи показано фрагменти його різновидів та імовірнісних механізмів змінюваності. Водночас інституційна невизначеність сучасного геополітичного майбутнього в світі створює підґрунтя для тиску на “двоповерхову” (соціально-психологічну) топіку, де перспективою подальшого наукового дослідження поставатиме проблема синхроністичності (за К.-Г. Юнгом).

Ключові слова: логос, метамодерн, кризові явища, психоаналіз, зміна логосу, топіка, соціологія глибин (соціологія уяви), парадигма, ефект емерджентності, імажінер.

Sobolnikov V.V., Dr Habil (Psychology), Professor, Professor of the Department of General Psychology and History of Psychology, employee of the scientific laboratory "Archetypal and Addictive Identity", Novosibirsk State Pedagogical University, 28, Vilyuiskaya Str., Novosibirsk, 630126, Russian Federation, email: vsobolnikovis@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5880-7283>

THE MATTER OF MENTAL TRANSFORMATION OF LOGOS

The article dwells upon a vital matter of the logos' mental transformation in metamodern logic, which determined its novelty. The article aims to conceptualize the concept of “logos” within the “depth sociology” (sociology of imagination) and study the socio-psychological process of its change in the current socio-crisis conditions. As the methodological basis of the research, the author suggests the psychoanalytic approach and rich scientific heritage of G. Durand, whose 100th anniversary would be celebrated on May 1, 2021, by the world scientific community. In the world, he is known as a

sociologist and researcher of forms and functions of imagination, the author of the concept, theory and scientific method of “depth sociology” (sociology of imagination). The study also used general scientific and psychoanalytic methods of cognition and an interdisciplinary approach, which paved the way for the use of culturological and hermeneutic analysis methods. At the same time, other elements of culturological and sociological cases have been adopted, borrowing concepts and perspectives for explaining socio-psychological phenomena that have a complex psychological nature. Based on the theoretical analysis results, a generalized description of the logos is presented within the framework of its conceptualization in the topic of depth sociology, which to some extent reveals the psychological nature and meaning of the concept. The author proposes a modification of the paradigmatic model of logos variability. The socio-psychological process of its transformation is studied based on G. Durand's construction. Based on the results of the analysis of the logos state in the current social crisis, the paper shows fragments of its varieties and probabilistic mechanisms of variability. Simultaneously, the institutional uncertainty of the modern geopolitical future in the world creates a basis for pressure on the “two-story” (socio-psychological) topic, where the prospect of further research will be the problem of synchronicity (according to C.-G. Jung).

Keywords: *logos, metamodernism, crisis phenomena, psychoanalysis, change of logos, topic, depth sociology (sociology of imagination), paradigm, emergence effect, imager.*

У сучасних умовах соціальна криза залишається проблемою й імовірнісною основою розробки концепції “виживання” в мінливому світі. Стару систему як основу політичної, соціально-економічної, наукової, релігійної та побутової картини світу з її “базовими” законами дискредитовано. Тому визначення “антикризових” сценаріїв майбутнього, що враховують багатовіковий досвід “виживання”, стає актуальним для більшості країн. Певна частка співтовариства, яке перебуває в новій психологічній реальності, пов'язує вихід з кризи з необхідністю “звільнення світу від чарів” [1, с. 713]. Саму ж реальність можна пояснити такими термінами, як: “глибинна психологія” К.Г. Юнга – від несвідомого з його міфом, сакральним до свідомого; “соціологія глибин” (“соціології уяви”) Ж. Дюрана – від синхроністичності двох топиків, імажінера, уяви до логосу; фаза етногенезу Л.М. Гумільова – фаза кризи у вигляді надлому, обскурації тощо. У логіці глобальної кризи актуалізується проблема зміни логосу на основі культурної платформи метамодерну.

Кризові явища та процеси в сучасному світі внесли значні зміни в суб'єктивність людини. Постмодерн з його сумнівами та неприйняттям тотальності дискурсів, в своєму прагненні пережити світ заново і цілісно викликав появу метамодерну [2]. Вихід з кризи передбачає ряд умов, одна з яких бачиться у своєчасній зміні логосу, теорія якого в останні роки активно розвивається [3]. Залежність метамодерну від премодерну, модерну, постмодерну дозволяє наділити його якостями вихідних причин поведінки людини, які відповідають тропам¹ постмодернізму. Саме їх сукупність актуалізує “метамодерністський аспект” [4, р. 7–19], при цьому пропонує інші способи аналізу латентних явищ і інструмент переосмислення поворотних точок [5], що призводить до пос-

¹ Тропізм (за Л. Сонді) являє собою психоаналітичну класифікацію первинних мотивів поведінки людини. У біології тропізм є елементарною формою пристосування. Генотропізм у психології сприймається як різновид тропізму, що володіє енергією, яка зумовлена генетичними факторами та притягує людей один до одного.

лаблення політичної ролі й організованості соціальних груп [6]. Внаслідок цього як відповідь на виклики складного, багатовимірного й транзитивного сучасного світу актуалізується проблема зміни логосу, еліт [7]. Актуальність проблеми зумовило головну мету статті – концептуалізувати поняття “логос” у рамках “соціології глибин” (“соціології уяви”) метамодерну та виявити особливості його психологічної трансформації в нинішніх кризових умовах.

Методологічною основою дослідження є психоаналітичний підхід, тому теоретико-методологічним підґрунтям стали праці Ж. Дюрана як автора концепції, теорії та методу соціології глибин (соціології уяви), а також західна концепція “метамодернізму”. Методи дослідження – загальнонаукові та соціологічні методи пізнання. Серед загальнонаукових використано: аналітичний і системний підходи, методи типологізації, екстраполяції та моделювання. Принцип міждисциплінарності сприяв запозиченню методологічної бази психологічного, соціологічного, культурологічного, філософського аналізу із застосуванням концепцій і перспектив пояснення соціально-психологічних явищ.

Кризові явища кінця ХХ – першої половини ХХІ століть як результат деструктивних змін у світі породили нові загрози й поставили людство на межу виживання. Дослідниками [8; 9] серед значущих чинників виокремлюється: “невизначеність очікувань”, пов’язана з крайньою непередбачуваністю результатів творчої діяльності; хронічний конфлікт між очікуваннями та реальністю. У нинішніх умовах (немає жодної безконфліктної сфери, втрачено орієнтири на розвиток) відбувається сегментація спільноти з подальшою дегуманізацією через відсутність “ідейного” стрижня, що посилює процеси її деструктивізації та викиду із соціології глибин (соціології уяви) руйнівних “хвороб” суспільства і майбутніх потрясінь. Фіксація дефіциту ідей, навчань, установок або концепцій раціонального виходу з кризи передбачає орієнтацію на імовірне використання принципу “осциляції в рамках “соціології глибин” (“соціології уяви”) [9]. Топіка глибин, що розкриває колективне несвідоме з набором архетипів і соціології уяви [10–12], може забезпечити синхронізацію рівнів і визначити перспективу дослідження.

Проблема розробки потенційних стратегій виходу з кризи пов’язана з конструюванням і зміною репрезентацій: “Вони за своєю природою є специфічними, деталізованими, але не є міцними, тому при зміні ситуації модифікуються” [13, с. 5]. Згідно з аналізом наявної літератури з когнітивної психології (Р. Стернберг, В.Н. Дружинін, М.А. Холодна, Б.М. Величковський), уяву як самостійну психічну функцію не виявлено. З цієї причини доцільно звернутися до розробленого К.Г. Юнгом методу активної уяви, який дозволяє свідомості наблизитися до образу, активуючи його в діалозі та виявити можливості [14, с. 14–21]. Ж. Дюран під час аналізу уяви вводить поняття “імажінер” (фр. *imaginaire*), наділивши його специфічною реальністю людської душі. На його думку, імажінер, будучи первинним одночасно включає “уяву, уявне і того, хто уявляє”. Крім того, він є базовою інстанцією, що конститує зовнішній світ і пізнає суб’єкта під час різних траєкторій свого розгортання [11]. Осмислюючи категорію “імажінер”, Ж. Дюран на базі російської рефлексології В.М. Бехтерева і юнгівського поняття архетипів провів складний структурний аналіз. Поклавши в основу ідею “ан-

тропологічної структури уяви”, він виокремлює ряд таких якостей, як самостійність, первинність, самодостатність [11]. Таким чином, він вийшов на розуміння імажінера як “гігантського міфу, який перебуває в стихійній динаміці цього живого комплексу образів і архетипів. Заповнивши час на шляху до смерті різноманітністю інших реальностей, імажінер як механізм розгортається в рамках міфосу і різних формах взаємодії, боротьби та незвичного переплетіння безлічі міфів між собою” [15, с. 65].

Концепція імажінера Ж. Дюрана [11; 12; 16] розкриває динаміку логосу, частку якого становить раціональний аспект людської діяльності через зв'язок з міфосом. Саме уява як процесуальний зв'язок суб'єкта з об'єктом і усвідомлення в собі об'єкта і суб'єкта сприяє цьому. Введення вченим у науковий обіг поняття “траєкт” (“*trajet anthropologique*”) як самостійного феномену, що перебуває між суб'єктом і об'єктом, і антропологічних типів – діурн (*le diurne* – денний режим), ноктурн (*nocturne* – нічний режим) в умовах містичної або драматичної діяльності розкриває конструкцію “соціології глибин” (“соціології уяви”). Імажінер дозволяє в цій якості розкрити підсвідому реакцію індивіда на поведінку в суспільстві та смерть [16]. Як синонім колективного несвідомого й сфери міфос, імажінер створює нові реалії в іншому його розумінні та визначає об'єктно-суб'єктний світ у вигляді продукту специфічного процесу уяви. Позначений в логіці метамодерну концептуальний простір являє собою топіку, де парадигма прогресу значно приглушена. У процесі функціонування раціональних структур з колективним несвідомим архетипи, складаючись в міфи, дозволяють будь-якій спільноті в подальшому втілюватися в міфологемах [17]. При цьому існування міфу в основах колективного несвідомого забезпечує йому в процесі соціальних потрясінь періодичні прориви в свідомість. К.Г. Юнг внаслідок цього вказував на наявність “споконвічних “небезпек душі” як загрози для свідомості в різних варіантах засліплювання, чаклунства, втрати душі, одержимості тощо. Таким чином, ним була розкрита сутність механізмів дисоціації та придушення свідомості несвідомими змістами” [18, с. 201]. У контексті викладеного стає важливим пояснення логосу (прийнятого в Школі Дюрана) у вигляді раціональних аспектів людської діяльності через так званий ірраціональний пласт, який теж має свою логіку, але іншу, міфологічну (міфологіку). Несвідома психічна реальність, яка існує в глибинній топіці, впливає на свідомість і задає через міфос проєкцію раціональної структури логосу.

Логос за час свого існування супроводжує ряд міфів, серед яких найбільш значущим є міф про суто “раціоналістичний” його характер. Тому склалася потреба концептуалізації логосу, що має імовірну самостійність, внутрішню структуру та динаміку відповідно до мети дослідження. Поняття “логос” (грец. *logos* – поняття; думка, розум) як універсальна свідомість, ритм і співмірність буття розкривається як “думка і слово” або “сенс” (поняття, принцип, причина, підстава) речі або події. Аналіз наявних робіт переконує, що логос сприймається дослідниками як універсальний розум, внутрішньо властивий світу. Надаючи сенс життя людині, логос сприяє не тільки пізнаваності навколишньої дійсності, але й прагне при всій динамічності та катастрофічності забезпечити стабільність і гармонію картини світу. У Тлумачному словнику² аналітичної

² Зеленский В.В. Толковый словарь аналитической психологии. Москва: Когнито-Центр, 2008. 336 с.

психології (з посиланням на К.Г. Юнга [19]) зазначено, що логос як розум править світом і приречений на вічну боротьбу з “пастками” несвідомого. У Словнику хайдеггеріанських термінів³ зазначено, що логос “вилучає суще з його таємності і дає його побачити нетаємним”. Фіксуючи єдність слова та сенсу, логос став символом культури, що втілює у собі фундаментальні установки відповідного типу ментальності⁴. У підсумку логос розкривається багатовимірним і таким, що має ментальну природу, комплексність буття, умовність, мінливість, обмеженість свідомістю носія тощо. Концептуалізація поняття логосу розкриває перспективу теоретичної парадигми, в основі якої лежить двоїстість “соціології глибин” (“соціології уяви”). Виявлено ймовірність змінюваності логосу в рамках ідеї самозбереження, де діалектичне “зняття” протиріч і уникнення боротьби стає можливим. При цьому реалізація принципу осциляції, або поєднання та синтезу, але, насамперед, одночасного їх застосування визначає контур парадигми. У результаті модифікованої парадигми здатна забезпечити вільний вибір, зміну та співіснування різних видів логосу, з легітимними та бажаними образами. Наше майбутнє залежить від людської психіки. К.Г. Юнг стверджував: “Достатньо майже непомітного порушення психічної рівноваги, наприклад, втрата інстинкту самозбереження в головах деяких “вождів” може спричинити колапс у світі” [19, с. 102–103]. Переживання логосом сучасної кризи, з одного боку, може призвести до катастрофи, з іншого, – підштовхує людство до створення перспективних моделей і їх інтерпретації.

Кризові явища позначили контури нової епохи метамодерну з особливим станом світової спільноти, що поклала початок психологічної трансформації [20] особистості, еліт і логосу в цілому. Вихід з кризи може бути пов'язаний з теорією імажінера, розробленої Ж. Дюраном. На його думку, саме імажінер як специфічна реальність людської душі створює і об'єкт і суб'єкта. Отже, індивідуалізація колективного несвідомого здатна створювати суб'єкта – ёго, а його проєкція в зовнішній світ – нову предметну реальність [12] виходу з кризи. При цьому архетипи колективного несвідомого, які отримали в рамках логосу статус концепту, синтезують головні ідеї, дефініції, формули, моделі поведінки тощо. Усвідомлення в рамках “концепції “космо-психо-логосу” єдності елементів психічної природи, що доповнюють один одного, складу та мислення логосу дозволяє певною мірою розкрити його проєкцію [21, с. 6–11]. Водночас національно-культурна специфіка менталізації певного соціуму при нерівності енергетичних потенціалів зумовлює реалізацію пасіонарних поштовхів у різний історичний час [22].

Методологічною основою зміни логосу є факт проживання людського колективного несвідомого в циклічному часі. Логіка розвитку його структури від пасіонарного імпульсу до її смерті пов'язана з імажінером. В умовах флуктуації саме імажінер готує основу до нового пасіонарного поштовху. Провідні міфи через біль і болісний пошук нового надають інші “можливості наскрізної смислової впорядкованості буття та свідомості” [23]. Тому імажінер на певному етапі забезпечує поступовий перехід логосу

³ Фрумкин К. Словарь хайдеггеріанских терминов.

⁴ Грицанов А.А. История философии. Энциклопедия. Минск: Интерпрессервис; Книжный Дом, 2002. 1376 с.

на нічний режим. При цьому уява має зв'язок з містичною групою міфів, пов'язаних з безмірним споживанням [6], а реакція на маскуліне свавілля переходить в стан непомірної фемінності. Будучи механізмом, імажінер включає драматичні міфи нічного режиму [15]. На цьому етапі відбувається надлом пасіонарності, виникають інерційні процеси, обскурація [22], що може призвести до загибелі⁵. Етнос, який відображає архетипи, обирає більш тонкі та складні схеми й засоби в траєкторії руху, де присутні героїчні, містичні та драматичні сюжети в найрізноманітніших комбінаціях [16]. Тут наявність властивостей зв'язність/деструктивність, що виражають ефект емерджентності, визначає траєкторію змін [24]. Таким чином, логос на шляху від колективного несвідомого до свідомості відчуває системні дії імажінера [25], механізм якого дозволить здійснити його зміну.

Висновки. Проведене нами дослідження проблеми психічної трансформації в соціально-психологічному процесі зміни логосу та в логіці метамодерну відкриває нові перспективи.

Авторський підхід щодо концептуалізації терміна “логос”, здійснений у рамках “соціології глибин” (“соціології уяви”), яку започаткував Ж. Дюран, дозволив:

– розкрити психологічну природу та значення цього феномену як універсального, багатовимірного і такого, що має ментальну природу, комплексність буття, умовність, мінливість і обмеженість свідомістю його носія;

– виявити ймовірність змінюваності логосу в рамках ідеї самозбереження, де діалектичне “зняття” протиріч і уникнення боротьби стає можливим;

– визначити парадигмальний контур феномену, який полягає в реалізації принципу осциляції, або поєднання та синтезу, що реалізуються одночасно.

Модифікована таким чином парадигма здатна забезпечити вільний вибір, зміну та співіснування різних видів логосу, з легітимними та бажаними образами. Переживання логосом сучасної кризи, з одного боку, може призвести до катастрофи, з іншого, – підштовхує людство до створення перспективних моделей та їх інтерпретації.

Список використаних джерел

1. Вебер М. Избранные произведения. Москва: Прогресс, 1990. 808 с.
2. Metamodernism: Historicity, Affect, and Depth after Postmodernism / eds R. van den Akker, A. Gibbons, T. Vermeulen. London: Rowman & Littlefield International, 2017. 304 p.
3. Мартин Р. Мышление в стиле “И”. Как мыслят успешные лидеры. Москва: Юрайт, 2016. 228 с.
4. Eve M.P. Thomas Pynchon, David Foster Wallace and the problems of “Metamodernism”. *C21 Literature: Journal of 21st Century Writings*. 2012. No. 1. P. 7–25.
5. Собольніков В.В. Проблеми інформаційно-психологічного протистояння в логіці психології метамодерну. *Професійне формування в сучасному світі*. 2020. Т. 10. № 4. С. 4347–4358. <https://doi.org/10.20913/2618-7515-2020-4-18>
6. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Москва: изд-во АСТ, 2020. 320 с.
7. Тимофеев А.А. Смена политической элиты как необходимый фактор экономического развития страны. *Коммуникология*. 2016. № 6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/smena-politicheskoy-elity-kak-neobhodimyy-faktor-ekonomicheskogo-razvitiya-strany>

⁵ Бордачев В. Совершают ли державы самоубийства? *Совет по внешней и оборонной политике*. 07.02.2021.

8. Freinacht H. The Reign of Hackers, Hipsters & Hippies. 8 April, 2017. URL: <http://metamoderna.org/the-reign-of-hackers-hipsters-hippies?lang=en>
9. Гусельцева М.С. Метамодернизм в психологии: новые методологические стратегии и изменения субъективности. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Психология*. 2018. Т. 8. Вып. 4. С. 327–340. <https://doi.org/10.21638/11701/spbu16.2018.402>
10. Юнг К.Г., Сэмюэлс Э., Одайник В., Хаббак Дж. Аналитическая психология: прошлое и настоящее. Москва: Мартис, 1997. 320 с.
11. Durand G. Les Structures anthropologiques de l'imaginaire. Introduction à l'archétypologie générale. Paris, 2016. 560 p.
12. Durand G. Figures mythiques et visages de l'œuvre: de la mythocritique à la mythanalyse. Paris: Dunod, 1992. 362 p.
13. Ришар Ж.Ф. Ментальная активность. Понимание, рассуждение, нахождение решений. Москва: Институт Психологии РАН, 1998, 232 с.
14. Активное воображение. Юнгианский подход / под ред. Б. Дорст, Р. Фогеля. Харьков: Гуманитарный Центр, А.В. Кочергин, 2016. 200 с.
15. Лебедко В.Е., Лебедко О.В. Отверженные богини. Феминность и маскулинность. *Вестник балтийской педагогической академии*. 2010. Вып. 96. С. 64–75.
16. Durand G. L'anthropologie et les structures du complexe. *Bulletin Interactif du Centre International de Recherches et Études Transdisciplinaires*. 1998. Mai. N 13. URL: <http://ciret-transdisciplinarity.org/bulletin/b13.php>
17. Холлис Дж. Мифологемы: Воплощение невидимого мира. Москва: Класс, 2010. 184 с.
18. Юнг К.Г. Структура психики и процесс индивидуации. Москва: Наука, 1996. 269 с.
19. Юнг К.Г. Синхроничность. Сборник / под общ. ред. С.Л. Удовика. Москва: Рефл-бук, Киев: Ваклер, 1997. 320 с.
20. Kirby A. The Death of Postmodernism and Beyond. *Philosophy Now. A magazine of ideas*. 2006. Issue 58. Now/Dec. URL: <https://philosophynow.org/issues/58>
21. Гачев Г. Национальные образы мира. Космо-Психо-Логос. Серия: Технологии культуры. Москва: Академический проект, 2015. 511 с.
22. Гумилёв Л.Н. Этногенез и биосфера Земли. Санкт-Петербург: Кристалл, 2001. 638 с.
23. Аверинцев С.С. София-Логос. Словарь. Киев: Дух и Литера, 2006. 207 с.
24. Крейк А.И. Связность/деструктивность – основной эмерджентный эффект, определяющий возможность существования социальных образований. *Психология, социология и педагогика*. Апрель 2013. № 4. URL: <http://psychology.snauka.ru/2013/04/2111>
25. Durand G. Imagination symbolique. Paris: PUF, 1964. 128 p.

Отримано 10.03.21

References

1. Weber, M. (1990). Selected works. Moscow: Progress.
2. Akker, R. van den, Gibbons, A., Vermeulen, T. (Eds.). (2017). *Metamodernism: Historicity, Affect, and Depth after Postmodernism*. London: Rowman & Littlefield International.
3. Martin, R. (2016). *The Opposable Mind: How Successful Leaders Win Through Integrative Thinking*. Moscow: Yurait [in Russian]
4. Eve, M.P. (2012). Thomas Pynchon, David Foster Wallace and the problems of “Metamodernism”. *C21 Literature: Journal of 21st Century Writings*, 1, 7-25.
5. Sobolnikov, V.V. (2020). Problems of information and psychological analysis confrontations in the logic of metamodern psychology. *Profesionalnoe obrazovanie v sovremenom mire – Professional education in the modern world*, 10, 4, 4347-4358. <https://doi.org/10.20913/2618-7515-2020-4-18> [in Russian]
6. Baudrillard, J. (2020). *Consumer Society*. Moscow: AST [in Russian]

7. Timofeev, A.A. (2016). Change of the political elite as a necessary factor of economic development. *Kommunicologiya – Communicology*, 6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/smena-politicheskoy-elity-kak-neobhodimyy-faktor-ekonomicheskogo-razvitiya-strany> [in Russian]
8. Freinacht, H. (2017, April 8). The Reign of Hackers, Hipsters & Hippies. URL: <http://metamoderna.org/the-reign-of-hackers-hipsters-hippies?lang=en>
9. Guseltseva, M.S. (2018). Metamodernism in psychology: New methodological strategies and changes of subjectivity. *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta. Psikhologiya – Vestnik of St Petersburg University. Psychology*, 8, 4, 327-340. <https://doi.org/10.21638/11701/spbu16.2018.402> [in Russian]
10. Jung, C.G., Samiels, E., Odainik, V., Hubbuck, J. (1997). *Analytical Psychology: Past and Present*. Moscow: Martis [in Russian]
11. Durand, G. (2016). *The Anthropological Structures of the Imaginary. Introduction to general archetypology*. Paris [in French]
12. Durand, G. (1992). *Mythical figures and faces of the work: from mythocriticism to mythanalysis Ile verte*. Paris: Dunod [in French]
13. Rishar, J.F. (1998). *Mental activity. Understanding, reasoning, finding solutions*. Moscow: Institute of Psychology, Russian Academy of Sciences [in Russian]
14. Dorst, B., Fogel, R. (Eds.). (2016). *Active imagination. Jungian approach. Active imagination*. Kharkov: Humanitarian Center, A.V. Kochergin [in Russian]
15. Lebedko, V.E., Lebedko, O.V. (2010). Rejected goddesses. Femininity and masculinity. *Vestnik Baltiiskoi pedagogicheskoi akademii – Bulletin of the Baltic Pedagogical Academy*, 96, 64-75 [in Russian]
16. Durand, G. (1998, Mai). Anthropology and structures of the complex. *Bulletin Interactif du Centre International de Recherches et Études Transdisciplinaires – Interactive Bulletin of the International Center for Transdisciplinary Research and Studies*, 13. URL: <http://ciret-transdisciplinarity.org/bulletin/b13.php> [in French]
17. Hollis, J. (2010). *Mythologems: Incarnations of the Invisible World*. Moscow: Klass [in Russian]
18. Jung, C.G. (1996). The structure of the psyche and the process of individuation. The structure of the psyche and the process of individuation. Moscow: Nauka [in Russian]
19. Jung, C.G. (1997). *Synchronicity*. Moscow: Refl-book, Kyiv: Vakler [in Russian]
20. Kirby, A. (2006, November – December). The Death of Postmodernism and Beyond. *Philosophy Now. A magazine of ideas*, 58. URL: <https://philosophynow.org/issues/58>
21. Gachev, G. (2015). National images of the world. *Cosmo-Psycho-Logos. Series: Technologies of Culture*. Moscow: Akademicheskii Proekt [in Russian]
22. Gumilev, L.N. (2001). *Ethnogenesis and the biosphere of the Earth*. St. Petersburg: Kristall [in Russian]
23. Averintsev, S.S. (2006). *Sophia-Logos. Dictionary*. Kiev: Dukh I Litera [in Russian]
24. Kreik, A.I. (2013, April). Connectivity / destructiveness is the main emergent effect that determines the possibility of the existence of social formations. *Psikhologiya, sotsiologiya i pedagogika – Psychology, Sociology and Pedagogy*, 4. URL: <http://psychology.snauka.ru/2013/04/2111> [in Russian]
25. Durand, G. (1964). *Symbolic imagination*. Paris: PUF [in French]

Received on 10.03.21